

College van Burgemeester en Wethouders

BZK
DGBRW

www.rijksoverheid.nl
www.facebook.com/minbzk
www.twitter.com/minbzk

Contactpersoon
Wouter Jongepier

T 0631622589
wouter.jongepier@minbzk.nl

Kenmerk
2018-0000844550

Uw kenmerk

Datum

Betreft Vernieuwde checklist toegankelijkheid

Geacht college,

Het kabinet streeft een inclusieve samenleving na waarin iedereen kan meedoen, ongeacht talenten of beperkingen. Dat streven past bij de opdracht die wij hebben door het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (verder: VN-verdrag handicap). De toegankelijkheid van het verkiezingsproces is van groot belang. Personen met een handicap moeten hun democratisch recht op gelijke voet met anderen kunnen uitoefenen en iedere kiezer die dat wil moet zoveel mogelijk in staat zijn om zelfstandig zijn of haar stem uit te brengen.

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het aanwijzen van stemlokalen en werken al jaren actief aan betere toegankelijkheid van stemlokalen. Veel gemeenten nemen extra maatregelen om mensen met een beperking te faciliteren, zoals gratis taxidiensten en mobiele stembureaus. Dankzij uw inzet kunnen veel kiezers met een beperking zelfstandig stemmen.

Wijziging Kieswet: alle stemlokalen toegankelijk

Met deze brief informeer ik u nader over de wijziging van de Kieswet die bepaalt dat alle stemlokalen toegankelijk moeten zijn voor kiezers met een lichamelijke beperking. Deze wijziging is het gevolg van een in 2016 door de Tweede Kamer aanvaard amendement op de Uitvoeringswet van het VN-verdrag handicap. Ik heb op 20 maart de inwerkingtreding van de wetswijziging bepaald op 1 januari 2019¹. De ambtenaren die de verkiezingen bij de gemeenten voorbereiden zijn daarover in maart per nieuwsbrief geïnformeerd. Mijn ministerie organiseert voor hen informatiebijeenkomsten.

Het tweede lid van artikel J 4 van de Kieswet komt te luiden:
'Burgemeester en wethouders dragen er zorg voor dat alle in de gemeente aangewezen stemlokalen zodanig zijn gelegen en zo zijn ingericht en uitgerust dat kiezers met lichamelijke beperkingen zoveel mogelijk hun stem zelfstandig kunnen uitbrengen.'

---

¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2017-2018, 31 142, nr 82

Ook wordt een bepaling toegevoegd:

'Indien burgemeester en wethouders niet voldoen aan het tweede lid informeren zij de gemeenteraad over de reden hiervoor.'

Uitgangspunt is dat kiezers met een beperking niet slechts in een deel van de stemlokalen terecht kunnen, maar overal en in dezelfde mate als kiezers zonder beperking hun democratisch recht kunnen uitoefenen.

Checklist als leidraad

Om te kunnen bepalen wanneer een stembureau toegankelijk is, is in 2012 in opdracht van mijn ministerie de checklist «toegankelijkheidscriteria stemlokalen» opgesteld. Daarin zijn de uitgangspunten **bereikbaarheid, betreedbaarheid, bruikbaarheid van stemlokalen en de communicatie daarover** uitgewerkt in criteria. Deze checklist is opgesteld in overleg met de voormalige Chronisch Zieken en Gehandicaptenraad, nu Ieder(in). Het uitgangspunt van de checklist is dat een stemlokaal voldoende toegankelijk is als aan alle criteria wordt voldaan.

In 2014 kwam de tweede uitgave van de checklist uit, omdat bleek dat de eerste op drie onderdelen te streng was, waaronder de bewegwijzering van de stemlokalen. Onlangs heb ik in overleg met Ieder(in), de VNG en de NVVB de derde uitgave van de checklist vastgesteld, waarin weer een aantal criteria is gewijzigd.

Meer ruimte en maatwerk mogelijk in nieuwe checklist

Eerder dit jaar hebben de VNG en de NVVB bij gemeenten geïnventariseerd welke onderdelen van de checklist zij in de praktijk moeilijk kunnen implementeren. Aanleiding hiervoor was dat veel gemeenten de checklist als rigide of te streng ervaren. Soms zijn er goede gelijkwaardige alternatieven voor een bepaalde eis uit de checklist, die geen afbreuk doen aan de toegankelijkheid.

Op vrijwel alle knelpunten die uit de inventarisatie naar voren kwamen, is de checklist in overleg met Ieder(in), de VNG en de NVVB aangepast. De checklist biedt met deze wijzigingen meer ruimte en meer mogelijkheden voor maatwerk. Ook bevat de vernieuwde checklist een bijlage met een toelichting op de criteria en tips voor gemeenten hoe zij aan de eisen kunnen voldoen. De vernieuwde checklist is aan alle gemeenten toegestuurd en openbaar gemaakt in de online verkiezingentoolkit.

Informeren gemeenteraad

De indieners van het door de Tweede Kamer aangenomen amendement², de Kamerleden Voortman en Van Dijk, brachten met de toegevoegde 'pas toe of leg uit' bepaling het streven tot uitdrukking om te groeien naar 100% toegankelijkheid van de stemlokalen. Indien gemeenten de beoogde 100% niet kunnen halen, dan leggen burgemeester en wethouders aan de gemeenteraad uit waarom dit niet gelukt is en wat de inzet is om die toegankelijkheid te vergroten.

---

² Tweede Kamer, vergaderjaar 2015–2016, 33 990, nr. 33

Op die manier vindt het gesprek in de gemeenteraad plaats over wat de (on)mogelijkheden zijn om daadwerkelijk alle stemlokalen toegankelijk te maken voor kiezers met een lichamelijke beperking.

Uit onderzoek naar de toegankelijkheid van stemlokalen bij de Tweede Kamerverkiezing van 2017³ blijkt dat veel reguliere stemlokalen toegankelijk (te maken) zijn. Maar ook geldt voor sommige stemlokalen dat zij niet of alleen tegen forse kosten *volledig* toegankelijk te maken zijn. Bijvoorbeeld:

- stemlokalen in een drukke winkelstraat, in de nabijheid waarvan niet altijd een gehandicaptenparkeerplaats is te realiseren;
- panden waar stemlokalen worden ingericht, die niet in eigendom zijn van de gemeente;
- stemlocaties die zijn aangewezen om bepaalde doelgroepen te bereiken (bijvoorbeeld op een festivalterrein);
- stemlokalen in bepaalde historische en/of monumentale panden;
- stemlokalen bedoeld om het stemmen op ludieke locaties aantrekkelijk te maken (denk aan een stemlokaal in een drive-in stemgelegenheid).

Dergelijke stemlokalen vallen onder de uitzonderingen waarover het college van B&W de gemeenteraad informeert.

De eisen voor toegankelijkheid zijn alleen van toepassing op reguliere stemlokalen en gelden dus niet voor mobiele stembureaus, zoals bedoeld in artikel J 4a van de Kieswet. Uit de wet blijkt dat mobiele stembureaus op de dag van stemming van standplaats veranderen.

Evaluatie van de checklist

Met Ieder(in), de VNG en de NVVB is afgesproken dat we na de beide verkiezingsdagen in 2019 het overleg over de checklist voortzetten en deze opnieuw evalueren. Ik verzoek u om, voor deze evaluatie, de ervaringen van uw gemeente met de toepassing van de toegankelijkheidscriteria weer met mijn ministerie, de VNG of de NVVB te delen. U krijgt daarover te zijner tijd meer informatie.

Zoals dat sinds 2012 gebruikelijk is, laat mijn ministerie bij iedere verkiezing een steekproefonderzoek doen naar de toegankelijkheid van de stemlokalen in de praktijk. In 2019 zal daarbij op beide verkiezingsdagen extra aandacht zijn voor de toepassing van de vernieuwde toegankelijkheidscriteria. Ook ben ik met de VNG en de NVVB in gesprek over de mogelijkheden om te voorzien in een helpdesk en/of een platform waarop gemeenten kennis en goede voorbeelden met elkaar kunnen uitwisselen.

---

³ Een representatief onderzoek onder 60 van de 9.357 stemlokalen; zie voor het rapport: Kamerstukken II, 2016/17, 31 142, nr. 62, blg. 811011

De wijziging van de Kieswet beschouw ik als een volgende stap in het doorlopende groeiproces naar volledig toegankelijke stemlokalen. Ik ben ervan overtuigd dat u het uitgangspunt deelt dat verkiezingen zoveel mogelijk toegankelijk moeten zijn voor kiezers met een beperking en dat we in goed overleg hieraan blijven werken. Zodat iedere kiezer met een lichamelijke beperking in staat is zelfstandig te kunnen stemmen en op gelijkwaardige voet mee kan doen aan het verkiezingsproces.

Hoogachtend,

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

drs. K.H. Ollongren